

SLOVENSKI STANDARD

PSIST ISO 5527

prva izdaja
december 1996

Žito - Slovar (ekvivalenten ISO 5527:1995)

Cereals - Vocabulary

Céréales - Vocabulaire

Deskriptorji: kmetijski pridelki, rastlinski proizvodi, zrno (hrana, žitni proizvodi, slovar)

ICS 67.060

Referenčna številka
PSIST ISO 5527:1996 (sl)

Nadaljevanje na straneh od 2 do ...

UVOD

Standard SIST ISO 5527, Žito - Slovar, prva izdaja, 1996, ima status slovenskega standarda in je ekvivalenten mednarodnemu standardu ISO 5527, Cereals - Vocabulary, Second edition, 1995-01-15.

NACIONALNI PREDGOVOR

Mednarodni standard ISO 5527:1995, Žito - Slovar, je pripravil tehnični odbor ISO/TC 34 Kmetijski pridelki in živilski proizvodi. Slovenski standard SIST ISO 5527:1996 je prevod angleškega in francoskega besedila ISO 5527:1995. Slovensko izdajo je pripravila delovna skupina WG 4 za področje žita in žitnih proizvodov v okviru tehničnega odbora USM/TC KŽP Kmetijski pridelki in živilski proizvodi.

V primeru spora glede besedila slovenskega prevoda v tem standardu je odločilen izvirni mednarodni standard v angleškem jeziku.

V standardu so vključeni tudi angleški in francoski izrazi.

Ta prva izdaja preklicuje in zamenjuje ISO 5527:1979.

Ta slovenski standard je dne 1996-...-..... odobril direktor USM.

OSNOVA ZA IZDAJO STANDARDA

- Prevzem standarda ISO 5527:1995.

OPOMBE

- Povsod, kjer se v besedilu standarda uporablja izraz "mednarodni standard", pomeni to v SIST ISO 5527:1996 "slovenski standard".
- Uvod in nacionalni predgovor nista sestavni del standarda.

VSEBINA**Stran**

Namen standarda	1
1 Splošna terminologija	1
2 Terminologija v zvezi s fiziologijo	3
3 Terminologija v zvezi z morfologijo	2
4 Terminologija v zvezi s tehnologijo žita	17
5 Terminologija v zvezi z žitnimi proizvodi	41
6 Terminologija v zvezi s preskusnimi metodami	45
Abecedni seznam slovenskih strokovnih izrazov	47
Abecedni seznam angleških strokovnih izrazov	49
Abecedni seznam francoskih strokovnih izrazov	51

Žito - Slovar

Namen standarda

Ta mednarodni standard podaja seznam strokovnih izrazov v slovenščini, angleščini in francoščini ter njihove definicije, ki se nanašajo na žito.

Strokovni izrazi so podani pod naslednjimi naslovi:

- 1 Splošna terminologija
- 2 Terminologija v zvezi s fiziologijo
- 3 Terminologija v zvezi z morfologijo
- 4 Terminologija v zvezi s tehnologijo žita
- 5 Terminologija v zvezi z žitnimi proizvodi
- 6 Terminologija v zvezi s preskusnimi metodami

Vključeni so abecedni seznamami v slovenščini, angleščini in francoščini.

Opombi: 1 Glej ISO 5526:1986 Žito, stročnice in druga prehrambna zrna - Nomenklatura, za seznam glavnih vrst žita z njihovimi botaničnimi imeni in vsakdanjimi imeni v angleščini in francoščini.
 2 Glej tudi ISO 1227:1979 Škrob, vključno z derivati in stranskimi proizvodi - Slovar in ISO 3971:1977 Brušenje riža - Simboli in ustrezni strokovni izrazi.

1 Splošna terminologija

Zap. št.	Izraz v slovenščini Izraz v angleščini Izraz v francoščini	Definicija
1.1	- žito - cereals - céréales	Zrna rastlin, večinoma gojenih, ki pripadajo družini <i>Gramineae</i> . Opomba: Seznam teh rastlin je podan v ISO 5526:1986, Žito, stročnice in druga prehrambna zrna - Nomenklatura.
1.1.1	- krušno žito - bread-making cereals - céréales panifiables	Žito, ki je primerno za izdelavo kruha. Primeri: Pšenica, rž, tritikala.
1.1.2	- jaro žito - spring cereals - céréales de printemps	Sorte (kultivarji) žita, ki se seje spomladi in cveti v eni sezoni.

1.1.3	<ul style="list-style-type: none"> - ozimno žito - winter cereals - céréales d'hiver 	<p>Sorte (kultivarji) žita, ki se seje jeseni in cveti v naslednji sezoni.</p> <p>Opomba: Cvetenje je mogoče le, če so rastline izpostavljene določenim naravnim in umetnim pogojem jarovizacije, ki običajno vključuje tretiranje z nizkimi temperaturami, ki se zgodi naravno, če je žito posejano pred zimsko zmrzaljo.</p>
1.1.4	<ul style="list-style-type: none"> - krušna pšenica - bread wheat; bread-making wheat - blé tendre panifiable 	Navadna pšenica, ki ima primerne fizikalne, reološke in druge lastnosti za pekarske proizvode (kot je kvašen kruh).
1.1.5	<ul style="list-style-type: none"> - krmna pšenica - feed wheat - blé fourrager 	Pšenica, katere zrna se uporabljajo za krmljenje živali.
1.1.6	<ul style="list-style-type: none"> - pšenica izboljševalka; pšenica za popravljanje - blending wheats - blé améliorant; blé correcteur 	Pšenica s posebnimi lastnostmi, ki se v majhnih količinah dodaja drugim pšenicam, da se dobi moka, ki bolj ustreza svojemu predvidenemu namenu.
1.1.7	<ul style="list-style-type: none"> - alternativna pšenica; fakultativna pšenica - alternative wheat - blé alternatif 	<p>Pšenica, posejana enako dobro v jesenskih mesecih ali pozimi.</p> <p>Opomba: Ta strokovni izraz se ne uporablja v Kanadi.</p>
1.1.8	<ul style="list-style-type: none"> - sladni ječmen; pivovarski ječmen - malting barley - orge de brasserie 	Ječmen, ki ima določene lastnosti (fizikalne, kemične, kalilne in druge), ki mu omogočajo, da se spremeni v slad.
1.1.9	<ul style="list-style-type: none"> - krmni ječmen - feed barley - orge fourragère 	Ječmen, katerega zrna se uporabljajo za krmljenje živali.
1.1.10	<ul style="list-style-type: none"> - semensko zrnje - seed grain - graines de semence 	Zrnje, ki je namenjeno za setev.

1.2	- sorta; kultivar - variety; cultivar - variété; cultivar	Edinstven in enoten pripadnik rastlinske vrste (razen za hibridne vrste), ki ohrani svoje lastnosti od generacije do generacije skozi svoj naravni način reprodukcije.
1.3.	- razvrščanje - grading - classement	Postopek, ki zajema prepoznavanje in ločevanje partij žita glede na njihov videz in fizično stanje ali glede na njihove posebne (kemične, tehnološke) lastnosti.
1.4	- nečistoče - impurities - impuretés	Vse sestavine, ki se po dogovoru štejejo za nezaželene v vzorcu ali v partiiji žita.
1.4.1	- druga žita - other cereals - autres céréales	Zrna, ki pripadajo žitni vrsti, in ki se razlikujejo od osnovnega žita v vzorcu ali partiiji, ki se preučuje.
1.4.2	- tuja zrna - foreign grains - grains étrangers	Semena, razen žit, ki so prisotna v vzorcu ali v partiiji, ki se preučuje.
1.4.3	- drobna pšenica; drobnozrna pšenica - small wheat - petit blé	Zdrava pšenica z majhno velikostjo zrn, ki gredo skozi sito z določeno velikostjo odprtin.
1.4.4	- odpadki pri čiščenju; presevki - screenings - déchets de nettoyage	Izgube pri čiščenju, ki sestojijo v glavnem iz majhnih zrn in lomljenih zrn.
1.4.5	- steklasta zrna - vitreous grains - grain vitreux	Popolnoma zdrava zrna, ki imajo naraven prosojen videz. Opomba: Steklasta zrna se ne štejejo za nečistoče.

1.4.6	<ul style="list-style-type: none"> - nepopolno steklasta zrna; delno steklasta zrna - non-wholly-vitreous grains, partly vitreous grains grain mitadiné 	Pšenična zrna, ki so deloma steklasta.
1.4.7	<ul style="list-style-type: none"> - zgrbančena zrna; zakrnela zrna - shrivelled grains; shrunken grains - grain échaudé, grain mal développé 	Zrna, ki so slabo napolnjena, lahka in upadla, katerih kopičenje rezervnih snovi se je ustavilo zaradi fizioloških ali bolezenskih dejavnikov.
1.4.8	<ul style="list-style-type: none"> - pegasta pšenica - sick wheat - grains mouchetés 	<p>Zrna, ki kažejo na mestih, razen na kalčku samem, obarvanja med rjavo in rjavkasto črno</p> <p>Opomba: Pegasta pšenica se ne šteje za nečistočo, razen pri pšenici durum.</p>
1.4.9	<ul style="list-style-type: none"> - lomljena zrna - broken grains - grain cassé 	Zrna, katerih del endosperma je odprt, ali zrna brez kalčka.
1.4.10	<ul style="list-style-type: none"> - toplotno poškodovana zrna - heat-damaged grains - grain chauffé 	Zrna, katerih zunanji videz je spremenjen ali so se jim spremenile funkcionalne lastnosti zaradi samodejnega gretja ali sušenja pri čezmerno visoki temperaturi.
1.4.11	<ul style="list-style-type: none"> - osnetena zrna - smutty grains - grain bouté 	<p>Zrna, ki so od zunaj obarvana zaradi prisotnosti spor sneti (<i>Ustilago</i> spp.) ali rjavo črnih spor smrdljive sneti (<i>Tilletia</i> spp.); glej snetljiva zrna</p> <p>Opombe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Značilen vonj po ribah je povezan z navadnimi in smrdljivimi snetmi (<i>Tilletia foetida</i> ali <i>Tilletia caries</i>). 2. Osnetena zrna se ne smejo zamenjati z zrni, ki so le zamazana z zemljo ali prahom. 3. Spore so pogosto zbrane v dlačicah krtačke pšeničnega zrna.

1.4.12	<ul style="list-style-type: none"> - snetljiva zrna - bunted grains - grain carié 	Gobaste strukture, ki imajo približno obliko normalnega zrna in so napolnjene s smrdljivimi sporami smrdljive sneti <i>Tilletia caries</i> , <i>Tilletia controversa</i> , <i>Tilletia foetida</i> , <i>Tilletia intermedia</i> , <i>Tilletia triticoides</i> , <i>Neovossia indica</i> .
1.4.13	<ul style="list-style-type: none"> - nematodno zrno - ear cockle - grain niellé 	Nematodna semenska šiška, ki ima črnkasto rjavo barvo in vsebuje količino malih posušenih nematodnih črvov vrste <i>Anguina tritici</i> , ki postanejo aktivni, ko se potopijo v vodo. OPOMBA: Ta strokovni izraz se ne nanaša na partie zrn, ki vsebujejo semena navadnega ali škrlatnega kokalja (<i>Lychnis githago</i> Scop. ali <i>Agrostemma githago</i> L.).
1.4.14	<ul style="list-style-type: none"> - prelom - fracture - cassure 	Površina, ki jo predstavlja endosperm lomljjenega zrna in je lahko moknatega, polsteklastega ali steklastega videza.
1.4.14.1	<ul style="list-style-type: none"> - moknat prelom - mealy fracture - cassure farineuse 	Površina preloma endosperma, ki je popolnoma zrahljane tekture in škrobnatega videza.
1.4.14.2	<ul style="list-style-type: none"> - polsteklast prelom - semi-vitreous fracture - cassure mitadinée 	Površina preloma endosperma, ki je deloma moknatega in deloma steklastega videza.
1.4.14.3	<ul style="list-style-type: none"> - steklast prelom - vitreous fracture - cassure vitreuse 	Površina preloma endosperma, ki je popolnoma kompaktnega in prosojnega videza.

2 Terminologija v zvezi s fiziologijo

Zap. št.	Izraz v slovenščini Izraz v angleščini Izraz v francoščini	Definicija
2.1.	<ul style="list-style-type: none"> - normalen videz zrna - grain brightness - aspect normal du grain 	Svetlikav zunanji videz zrna, ki ne sme biti spremenjene barve ali poškodovano zaradi neugodnih vremenskih razmer, rastlinskih škodljivcev ali neustreznega skladiščenja.

2.2	- zrelost - maturity - maturité	Stanje zrna, ko je fiziološko popolnoma razvito in stabilno.
2.3	- mirovanje - dormancy - dormance	Stanje začasne ustaviteve rasti in metabolizma življenjske sposobnosti semena, ki v normalnih ali optimalnih razmerah svetlobe, temperature in vlage ne kali.
2.4	- kalitev - germination - germination	Fiziološka aktivnost, ki se zgodi pred rastjo rastline. Opombi: 1 Viden končni rezultat te aktivnosti, izrast radikule in plumule se nanaša na strokovni izraz "vzklitje". 2 Strokovna izraza "kalitev" in "vzklitje" nista sinonima.
2.4.1	- kalivost - germinative capacity - pouvoir germinatif	Sposobnost zrna, da kali, izražena kot odstotek zrn, ki kalijo v eksperimentalno določenih pogojih, ki ne vključujejo kakršnihkoli omejitev trajanja kalitve.
2.4.2	- energija kalitve - germinative force - énergie germinative	Sposobnost zrna, da kali, izražena kot odstotek zrn, ki kalijo znotraj danega časa v eksperimentalno določenih pogojih.

3 Terminologija v zvezi z morfologijo

Zap. št.	Izraz v slovenščini Izraz v angleščini Izraz v francoščini	Definicija
3.1	- alevronska plast; beljakovinska plast - aleurone layer; proteinaceous layer - couche à aleurone; assise protéique	Najbolj zunanjja, zelo razčlenjena beljakovinska plast(i) endosperma.

3.2	<ul style="list-style-type: none"> - alevronska zrnca; beljakovinska telesca - aleurone grains; protein bodies - grains d'aleurone; corps protéiques 	Zrnca, prisotna v celicah beljakovinske plasti in v glavnem sestavljena iz globulinskega tipa beljakovin, ki vsebujejo fitin in rudninske snovi.
3.3	<ul style="list-style-type: none"> - resa - awn - arête 	Resast podaljšek pleve ali spodnje plevice pri določeni vrsti žita.
3.4	<ul style="list-style-type: none"> - bradica; ščetkica; krtačka zrna - beard; brush; brush of grain - brosse; brosse de grain 	Šop zelo kratkih dlačic, ki je pri določenih vrstah žita na koncu kariopsisa, nasproti kalčka.
3.5	<ul style="list-style-type: none"> - brazda - crease - sillon 	<p>Vzdolžno znižanje spremenljive globine in širine, ki leži na trebušni strani (na nasprotni strani zarodka zrna) pri določenih žitnih zrnih.</p> <p>Opomba: Pri mnogih žitih brazde ni, toda pri pšenici le-ta lahko doseže dve tretjini debeline zrna.</p>
3.6	<ul style="list-style-type: none"> - prečne celice; prečna celična plast - cross cells; cross-cell layer - cellules croisées 	Zunanja od dveh celičnih plasti, ki skupaj oblikujeta endokarp, katerega daljša stran je pravokotna na glavno os zrna.
3.7	<ul style="list-style-type: none"> - kutikula; pokozica - cuticle - cuticule 	Kožica, ki obdaja epidermis.
3.8	<ul style="list-style-type: none"> - klas; lat - ear; spike; panicle - épi; panicule 	Splošen strokovni izraz za socvetni organ ali organ družine Gramineae, ki nosi zrna.
3.9	<ul style="list-style-type: none"> - endosperm - endosperm - albumen 	Tkivo, ki vsebuje rezervne snovi žitnih zrn.